

City Move Center

Beskrivning 2009-10-22

Förslag till etablering av ett City Move Center – en internationell forsknings- och nätverksnod inom området hur man flyttar ett samhälle på ett humanistiskt, ekonomiskt och långsiktigt hållbart sätt.

Ulf von Sydow oktober 2009

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	3
2. Beskrivning och syfte	4
2.1 Mål	4
2.2 Avgränsningar	4
3. Verksamheten och dess mål	5
3.1 Bakgrund – nulägesituation	5
3.2 Omedelbara effekter av City Move Interdesign 2009	5
3.2.1 Förväntningar – omhändertagande	6
3.2.2 Projekt Nya Gällivare	6
3.3 City Move Center	7
3.3.1 Benämning	7
3.3.2 Initialt verksamhetsinnehåll	8
3.3.3 Verksamhet över tid	9
3.3.4 Hållbar utveckling som drivkraft	10
4. Verksamhetsform och ägare	10
5. Intressenter	12
6. Behov av resurser och kompetenskrav	13
7. Finansieringsform	14
7.1 Extern finansiering för Gällivareprocessen	14
7.2 Finansieringsalternativ City Move Center	15
7.3 Finansieringsbudget	15
8. Nätverk	17
9. Lokalisering	18
Bilaga	19

1. SAMMANFATTNING

Utredaren Ulf von Sydow föreslår att verksamheten i City Move Center startar i början av år 2010 som ett projekt. Under de första tre åren ökar antalet projektanställda från initialt 1.5 till 3.0 personer. Verksamheten finansieras med ansökta projektmedel, offentligt basanslag, uppdrag från stadsomvandlingsprojektet Nya Gällivare och över åren ökade fakturerade intäkter från andra uppdrag. Fokus från start är att leverera kunskap till stadsomvandlingen i Malmberget /Gällivare inom hållbar utveckling, gestaltning, designprocesser och brukarperspektiv. Det sker genom seminarier, samtal, rapporter, tillförande av best practice, rådgivning till företag och samhällsorganisationer mm. Målsättningen är att kunna förse både samhällsorganisationer och näringsliv med kompetens och tjänster inom området. Parallellt med detta samlas erfarenheter från processens genomförande i Gällivare för att utifrån detta kunna vägleda andra samhällen där yttre större svärpåverkbara förändringar är förestående. Arbetet sker nationellt och internationellt.

Projektet kommer att arbeta enligt en triple-helixmodell innebärande utbyggda kontakter med högskolor och universitet samt näringsliv. Genom att arbetet sker inom ett område som väcker stor uppmärksamhet skapas attraktion och nyfikenhet vilket i sin tur kan leda till ett förnyat näringsliv på orten.

2. BESKRIVNING OCH SYFTE

Arbetsuppgiften innebär att förbereda etableringen av ett center med inriktningen att mäkla kunskap om att flytta samhällen dels ur det lokala behovsperspektivet dels ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Inriktningen har inte fokus på de tekniska delarna, att sätta byggnader på trailer och rulla iväg, att rita upp ny VA-struktur etc. För centrat är designmetoder en mycket viktig del vilket innebär att utgångspunkten är brukaren. Dvs de medborgare, lokala näringsidkare och företag som av en eller annan anledning tvingas flytta vid en samhällsflyttning; hur är deras behov – roll – tankar – delaktighet före, under och efter flytt och hur blir deras tankar verklighet vid en nyetablering av ersättningssamhället /-stadsdelen etc. Centrat kommer att inneha kunskap för att stödja de myndigheter och näringsliv som har att hantera dessa frågor.

Ett viktigt moment för centrat är att samverka med universitet och högskolor i uppbyggnaden av kunskap gällande att flytta samhällen. I uppdraget ingår att peka på möjligheter till nationella och internationella nätverk för att samla, fördjupa och på sikt kommersialisera kunskapen. I uppdraget ingår att föreslå långsiktiga finansieringsmöjligheter och partners.

2.1 Mål

Målsättningen med centrat ska vara att erbjuda en samlad kunskap och erfarenhet och att få hjälp att genomföra processen vid en planerad flyttning av samhällen. Flyttningar som är framtvungade av olika skäl på olika platser i världen. Att bättre kunna skapa ett nytt samhälle utifrån ett hållbart perspektiv med hänsyn till såväl ekonomiska, tekniska som sociala faktorer och där kreativa designprocesser ingår som en naturlig del.

2.2 Avgränsningar

Förslaget är utarbetat med huvudsaklig utgångspunkt från situationen i Malmberget / Gällivare då "moderprojektet" City Move Interdesign och projektets styrgrupp haft denna utgångspunkt. Problematiken som berörs är likartad i övriga Malmfälten och en breddning att inkludera även "Kirunaflytten" i Centrats övergripande roll bör ske. Centrat kommer dock redan initialt att till Malmfälten tillföra kunskap från andra orter och vidarebefordra kunskaper från Malmfälten till andra orter, nationellt och globalt.

3. VERKSAMHETEN OCH DESS MÅL

3.1 Bakgrund – Nulägesituation

I Malmberget som är en av tre tätorter inom Gällivare kommun har gruvbrytning pågått sedan mitten av 1700-talet. Efter att järnvägen etablerades kring 1890 intensifierades gruvbrytningen. Malmberget har från 1960-talet genomgått stora förändringar där delar av samhället, däribland kyrkan, skolor, badhus och bostäder etc. har flyttats eller rivits för att möjliggöra brytningen av malm.

Både brytning och undersökning av malmförekomster har nått centrala delar av Malmberget. Allt tyder på att fler medborgare kommer att drabbas i framtiden. Såväl LKAB som kommunen ser ett scenario framför sig där hela Malmbergets samhälle har flyttat, tidsperspektivet för detta är från 20 – 30 år till betydligt längre inklusive att mindre bostadsgrupperingar under överskådlig tid finns kvar. Utvecklingen är svårbedömbär och beroende av såväl den internationella malmkonjunkturen som de brytvärda malmernas utbredning.

Workshopen City Move Interdesign 2009 som pågick mellan den 22 mars – 3 april 2009, liksom konceptstudien som drevs i augusti 2008, arbetade bl a med frågan om kommunikation, förtroende och delaktighet. Detta visade på olika dimensioner mellan de tre parterna LKAB – Gällivare kommun – medborgare. Resultaten visar att det idag finns en utbredd acceptans hos befolkningen i Malmberget att gruvans expansion medför att områden måste utrymmas. Man ser det som det enda rimliga alternativet. Informationen om detta upplevs dock inte som tillräcklig från medborgarna trots öppna möten, informations skrifter, annonser etc från LKAB och kommunen. Erfarenheter från City Moveprojektet visade tydligt på dessa brister. Detta sammantaget motiverar att ta initiativ till en koncentration av kompetenstillgänglighet, att utveckla ny kunskap och dra erfarenheter från andras arbete med närliggande problemlösningar.

3.2 Omedelbara effekter av City Move Interdesign 2009

Inför workshopen 22 mars – 3 april formulerade Gällivare kommun en bakgrundsbeskrivning och en kortfattad vision som var viktiga ingångsvärden för deltagarna.

I visionen ingår också att "människor ska **vilja** flytta till sin nya miljö, inte vara **tvungna**. Vi önskar att samhället ska vara så attraktivt och fyllt av utbud och möjligheter att människor vill flytta hit. Vi vill ha en kommun som integrerar boende och nyinflyttade med dem som flyttar inom samhället. I hela förnyelseprocessen vill vi eftersträva ett långsiktigt hållbart samhälle och ta tillvara naturens resurser."

Med dessa framsynta dokument som ingångsvärde och den dialog med såväl medborgare, kommunrepresentanter och LKAB som fördes under de två veckorna skapade workshopen ett resultat som kan beskrivas så att problemet och därmed lösningarna har fyra hörnstenar. Grunden för dessa är relevanta för andra berörda orter utanför Gällivare och bör alltså ingå som fokuserade arbetsområden för City Move Center. Hörnstenarna är:

Kommunikation

Grunden till hela arbetet är att beskriva en vision om ett framtida samhälle som är ambitiös men realistisk. Den måste kommuniceras till alla berörda. Kontakten med och mellan

innevånare, näringsliv och myndigheter är avgörande för att undvika misstroende och missförstånd. Det kan enbart uppstå med en aktiv delaktighet. Tidsplanen för omflyttningen är styrande för vilken kommunikation som behövs vid olika tidpunkter.

Attraktion

För att ändra från tvång till vilja (Från "push till pull") så måste man skapa en bild för de inblandade som är attraktiv men även konkret och greppbar ur ett tidsperspektiv.

Hållbarhetsambitionen och förebilden är en viktig faktor i detta. Attraktionsbegreppet för innevånarna och besökarna är brett. Det innebär miljö, arrangemang, arbetsmöjligheter, kultur, fritid mm

Organisation/kunskap

Ett samhälle eller ett företag har knappast kunskapen i sin egen organisation om hur man ska driva ett omflyttningsprojekt. Den måste då tillföras internt i organisationerna och genom att extern kunskap anlitas. Tillgång till extern kunskap/erfarenhet kan dels vara en samlad specialistkompetens dels vara ett nätverk av andra samhällen, företag som är "drabbade" på ett likartat sätt.

Fysisk miljö

Den fysiska miljön är i grunden resultatet av de tre första hörnstenarna vilket innebär att innehållet styr formen. Den konkreta lokaliseringen är viktig för att känna meningsfullheten och allvaret i visionen. Lokaliseringen måste vara långsiktigt för de involverade både ur ett känslomässigt och ett ekonomiskt perspektiv. Det innebär även relevant stadsplanering, husbyggnad, stil inkl. form, material och färgskala.

Dessa fyra grundfaktorer tycks vara relevanta även för andra orter i liknande situationer och behovet som påvisats genom City Move Interdesign 2009 är grunden för ett City Move Center.

En omedelbar effekt av City Move Interdesign är att en ny plattform bildas som kan blir en resurs för fortsatt diskussion mellan kommunen – medborgarna – LKAB. Etableringen kompletterar det arbete som över tid sker i den av regeringen tillsatta Malmfältgruppen där medborgarinsynen inte finns på ett enkelt sätt.

3.2.1 Förväntningar – omhändertagande

Den strategiskt medvetna satsning som workshopen innebar har resulterat i uppskalade förväntningar från medborgare gentemot intressenterna kommunen och LKAB. Det finns självklart också hos kommunen och LKAB en vilja och ett intresse att utifrån framkommet material ingjuta nya tankesätt i Malmbergets flyttprocess. Den identifierade hörnstenen kommunikation i ett vitt begrepp är central i ett kort perspektiv. Detta behov finns i andra liknande processer på andra orter i Sverige och utomlands.

3.2.2 Projekt Nya Gällivare

I augusti 2009 inlämnades en strukturfondsansökan med en total omslutning på 28 MSEK för projektet Nya Gällivare där kommunen och LKAB satsar betydande summor för att på ett nytt sätt starta upp processen med ny planprocess. Framtagandet av den projektansökan har till stora delar skett inom förarbetet att etablera City Move Center då det gjordes en bedömning att Centrat inte kunde starta en framgångsrik verksamhet utan att förnyelseprocessen för Gällivare kommun samtidigt startade. I arbetet med City Move Centerförslaget har det

dessutom ingått att söka andra medel för Nya Gällivare. Oberoende av att beslut om strukturfondsstöd inte har fattats skedde en formell start av projekt Nya Gällivare den 21 september 2009.

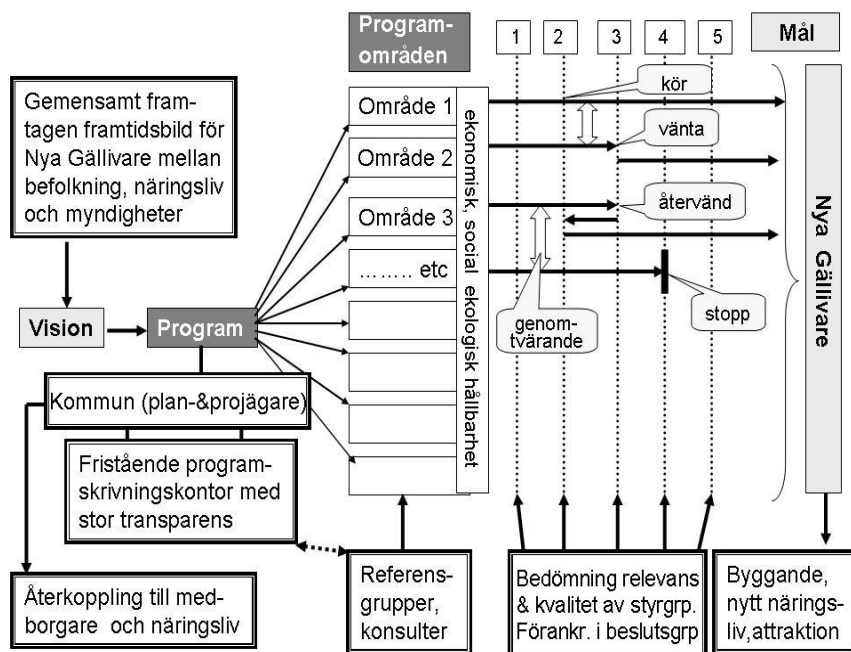

Fig 1.

Översikt projekt Nya Gällivare.

Steg 1 är framtagande av vision. Steg 2 är program-skrivning inom olika områden.

City Move Center kommer att leverera kunskap till projektet och ta ut erfarenheter ur projektet

3.3 City Move Center

3.3.1 Benämning

I projektansökan City Move Interdesign 2009, nyttjas benämningen Kunskaps-/designcenter eller Kunskapscenter med designinriktning. Vid översättning har det benämnts Innovation Center. Även benämningen Kompetenscenter har cirkulerat. I denna rapport nyttjas fortsättningsvis begreppet City Move Center, i vilken mån begreppet design skall kopplas till detta i namnsättning kräver mer eftertanke. Likaså bör på sikt benämningen City Move prövas eftersom en central utgångspunkt är att det är människor och därmed deras samhälle som flyttas. Ett mer beskrivande namn över den långsiktiga affärsidén är *Change Adaptation Center for Societies under Ambient Threat; (Prel: Centrum för förändring av samhällen under omgivande hot)* långt, krångligt men innehållsmässigt rätt.

Nationellt sker en uppbyggnad av "kunskapscenter" generellt sett via en satsning från Stiftelsen för Kunskaps- och kompetensutveckling tillsammans med Vinnova och Stiftelsen för strategisk forskning. Dessa etableras främst vid befintliga forskningsinstitut. Ett kunskapscenter bidrar i det sammanhanget till att stärka ett område som är av stor betydelse för Sveriges framtida konkurrenskraft. Det ska ske genom forskning på internationell nivå, kompetensuppbyggnad, utveckling av nya produkter, processer och tjänster samt utveckling av nya forskningsbaserade och högteknologiska aktiviteter. I ett längre perspektiv innefattar idéerna kring City Move Center delar av dessa ingredienser, men ej så forskningstungt.

3.3.2 Initialt verksamhetsinnehåll

En bearbetning av resultaten från City Move Interdesign resulterade i de fyra hörnstenarna ; kommunikation – attraktion – organisation/kunskap – fysisk miljö. Satta i relation till det syftet som projektplanen för City Move Interdesign med förlängning i City Move Center pekade ut, har hörnstenarna tillfört en tidsdimension som bör påverka verksamhetsinnehållet i ett initialt skede för centrat.

Syfte enligt projektplan för City Move Interdesign:

Syftet med City Move Interdesign är att få ny kunskap, samla erfarenheter och tillföra ideer och förslag till näringslivet, offentliga aktörer och allmänheten som kan bilda en helhet när man flyttar ett samhälle. Kommunens invånare måste redan från början ha möjlighet att påverka processen så att den vinner legitimitet ur ett brukarperspektiv.

Syftet är att Gällivare skall bli en arena där dessa frågor via olika aktiviteter diskuteras. Vi vill att detta projekt kan vara en början till uppbyggnaden av ett kunskapscenter med designinriktning och med en internationell koppling som skall arbeta med frågor som handlar om samhällen i förändring. Vi tror att en sådan tänkt satsning kan profilera Gällivare och malmfälten och lägga grunden för att nya företag etableras och samtidigt stärka befintliga företag samt att attraktionskraften i området förstärks påtagligt.

City Move Center som begrepp bör inte bara hållas levande utan planeringen måste påbörjas parallellt och i nära utbyte med det visionsarbetet i Nya Gällivare som kommunen har startat under hösten 2009. Målet för att nå en etablering är att tidigt år 2010 ska verksamhet finnas på plats. Detta för att motverka en backlash: *Workshopen och pratet om Centrat var något som damp ner i Malmberget och sedan lika fort försvann...*

Verksamheten ska redan från start ta utgångspunkt i de fyra hörnstenarna även om någon eller några kommer att prioriteras efter behov och i förhållande till utvecklingen av Nya Gällivareprojektet. Arbetet ska ske utifrån ett tjänstedesignperspektiv, dvs "utifrån användaren av, i detta fall Gällivare" Synen på samhället är då att staden/samhället är en tjänst som skall planeras och formas. Det arbete som centrat utför tar då sin utgångspunkt i att användarens behov då styr den fysiska miljön inte utifrån en fysisk miljö som skall fyllas.

Under det första verksamhetsåret är huvudsakliga arbetet riktat mot Gällivareprocessen men i takt med att erfarenheter genereras tar Centrat in dessa i sin referensbas och kan successivt öka engagemanget externt.

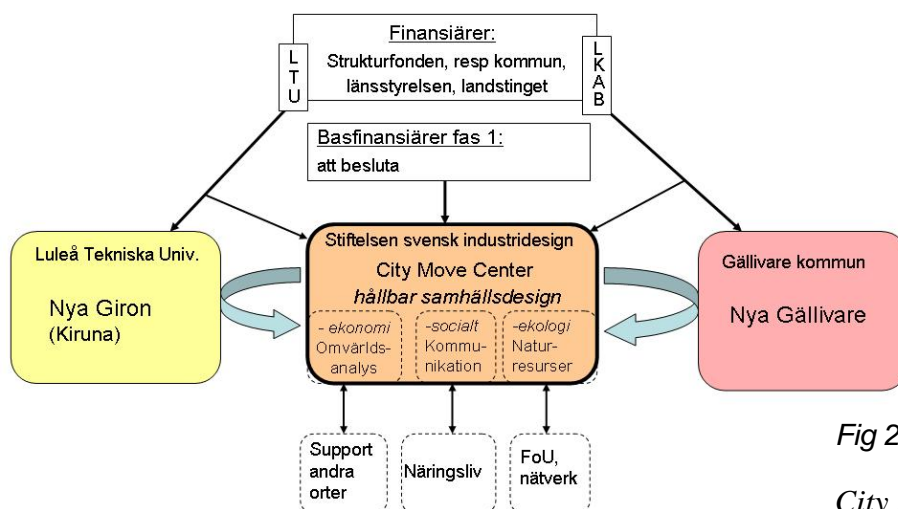

Fig 2.

City Move Center har i initialfasen det största utbytet med processerna i Kiruna och Gällivare

City Move Center skall inte ha eget direkt ansvar för Gällivares utveckling utan skall ses som en resurs för Nya Gällivare.

Centrat arbetar med alla fyra hörnstenarna men fokus kan vara på ett mindre område initialt beroende på att behovet av support för Nya Gällivareprojektet kan styra detta. Parallellt med att det lokala behovet styr utvecklingen så byggs den långsiktiga verksamheten med att skapa City Move Center och med en internationell koppling för att arbeta med frågor som handlar om samhällen i förändring där brukaren står i centrum (i enlighet med det mer beskrivande *Change Adaptation Center for Societies under Ambient Threat*). En sådan satsning kommer att profilera Gällivare och malmfälten och lägga grunden för att nya företag etableras och samtidigt stärka befintliga företag samtidigt som attraktionskraften i området förstärks påtagligt.

Centrat som initialt kommer att huvudsakligen agera inom malmfälten under uppstartsåren i nära samarbete med projekten Nya Giron i Kiruna respektive Nya Gällivare kan med erfarenheter från dessa planeringsprocesser börja mäkla kunskap mot andra orter. Genom att aktivt bygga nätverket såväl nationellt som internationellt växer kännedomen om centrat. Detta måste ske som en medveten process och inkludera såväl konferensdeltagande, fackpressartiklar samt näringslivs- och myndighetskontakter. Under det första verksamhetsåret är huvudsakliga arbetet riktat mot Gällivareprocessen men i takt med att erfarenheter genereras tar centrat in dessa i sin referensbas och kan successivt öka engagemanget externt.

3.3.3 Verksamhet över tid

Forskning och utveckling inom hållbart stadsbyggande, nya materiallösningar, socialt deltagande för integration etc pågår vid ett flertal universitet och högskolor. Den kunskap som genereras i malmfälten vad gäller medborgardialog och förändringsacceptans är av stort intresse för dessa processer varvid centrat på ett naturligt sätt länkar ihop FoU med en

operativ verklighet. Via centrat bör det också kunna erbjudas examensuppgifter på mastersnivå inom relevanta ämnen. Detta ska ses som en del i den ambition som Lapplands kommunalförbund har att bredda sina högskoleutbildningar.

Möjligheterna som finns i att vara en nätverksnod för samhällen över världen med dessa specifika behov är många. Genom att vara en "testanläggning" för utveckling av processer men även för utbyte av konkreta erfarenheter av husflyttningar eller simulatorutvecklingar mm. Genom den "vardagliga verkstadens" breddning med aktiviteter kopplade mot FoU erhålles samtidigt ett inflöde av best-practise som ökar möjligheterna för tredje benet i triple helix-modellen, lokala näringslivet, att skapa affärsmöjligheter.

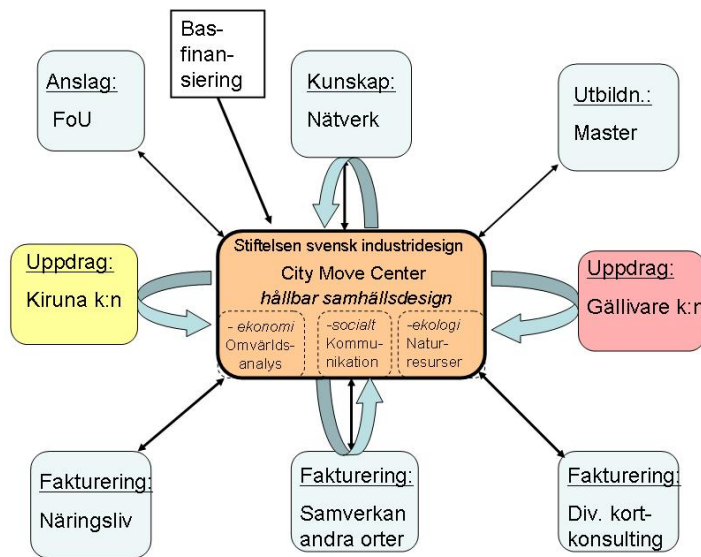

Fig 3.

Efter inledningsåren kan centrat fakturera för sålda tjänster samtidigt som antalet samarbetspartner är i ökande. Finansierade uppdrag görs åt malm-fältsprocesserna. Ett basanslag säkrar ambitionen att arbeta i en triple-helix miljö.

3.3.4 Hållbar utveckling som drivkraft

Ett långsiktigt hållbart samhälle och ta tillvara naturens resurser är en självklar del i att bygga attraktivitet. Det är också en inriktning som är ett krav i många former av externfinansiering. I hela förnyelseprocessen har Gällivare kommun, liksom Kiruna kommun i den motsvarande processen, uttalat att de vill eftersträva ett långsiktigt hållbart samhälle och ta tillvara naturens resurser. Detta uttrycks även kraftfullt av arbetet i workshopen

Gällivares vision uttrycker även att man vill vara en förebild för utvecklingen vilket gör att exemplet Nya Gällivare kan bli ett bra pilotfall för arbetet i City Move Center.

4. VERKSAMHETSFORM OCH ÄGARE

City Move Center ska inte vara en del av vare sig Gällivare / Kiruna kommun eller LKAB. Det ska heller inte inordnas i en myndighetsstruktur. Avsikten är att verka efter ett triple-helix-koncept och en fördel kan då vara att ha en länk till varje sektor FoU – näringsliv – samhälle/politik. På så sätt sker ett samspel mellan aktörer av olika karaktär och förutsättningarna för att uppnå ett regionalt innovationssystem är bättre. Som framgått av avsnitten kommunikation och organisation / kunskap är en förhållandevis fri organisatorisk

ställning en del av en framgång. För att få en effektiv verksamhet från start bör det eftersträvas att starta inom en befintlig och passande organisation för att senare, om sådant behov upplevs finnas, övergå i annan form.

Då ambitionen är att verksamheten börjar första halvåret 2010 i projektform kan initial huvudman vara annan än den långsiktigt optimala. För att finna resurser som kan finansiera verksamheten är till delar tillgängliga utlysta medel styrande för vem som de facto kan vara huvudman. Vissa resurser är enbart sökbara av vissa huvudmän varvid en pragmatisk syn kan tvingas vara rådande i uppstartsfas.

SVID, Stiftelsen Svensk Industridesign, som är huvudman för projektet City Move Interdesign, har på förhållandevis kort tid etablerat tjänstedesign som ett nytt angreppssätt i planprocessen. Detta har uppmärksammats av bl a regeringen i budgetpropositionen 2010:

SVID arbetar långsiktigt för regional utveckling och har ofta fleråriga åtaganden. SVID:s arbete med kunskapsöverföring och spridning av resultaten av projektverksamheten nationellt och internationellt har visat sig mycket framgångsrikt. Att föra in designkompetens i utvecklingsområden som tidigare inte sett design som en naturlig utvecklingsfaktor, t.ex. samhällsflytt (Gällivare/Malmberget), innebär stora möjligheter för Sverige som kunskapscentrum idag och i framtiden.

För att bibehålla kontinuitet och uppbyggda nätverk inom City Move Interdesign föreslås SVID vara ägare / huvudman för City Move Center från start. På så sätt finns den omfattande dokumentationen lätt tillgänglig liksom den mycket viktiga icke nedtecknade dokumentationen.

SVID har ett lokalkontor för Norrbotten i Luleå. Detta finns hos AB Centek (www.centek.se) i anslutning till Luleå tekniska universitet. Stiftelsen Centek är grundad av Luleå tekniska universitet och kommunerna Luleå och Piteå. Stiftelsen bedriver sin verksamhet via det helägda affärsdrivande AB Centek. Centeks vision är att de ska "vara en regional huvudaktör för tillväxt. En aktör som bygger broar inom kunskapsöverföring och nytänkande - regionalt och internationellt". Centek har idag ett samarbete med näringslivsbolagen Expandum i Gällivare och Progressum i Kiruna och är också välrenommerade inom gruvnäringen. Centek kan med fördel vara en plattform för att förankra verksamheten i regionen och bygga en näringslivsanknytning.

Det viktiga är att verksamheten startar första halvåret 2010 för att från start kunna samverka med visionsarbetet / planprocessen i Gällivare och var inom SVID huvudmannaskapet läggs kan klarna successivt. I den processen kan det vara värt att titta på erfarenheter från etableringen av Formens hus i Hällefors likväl som verksamhetserfarenheter kan överföras. Även verksamhetsformen kan successivt klarna men starten bör ske som ett projekt inom SVID.

De formella formerna för ev styrgrupp / referensgrupp för City Move Center är delvis avhängigt av hur finansieringen sker. Vissa projektfinansiärer har krav hur detta ska organiseras men utgångspunkten bör vara att de som kan förväntas bidra till den vidare utvecklingen av verksamhetsidéen också ska beredas dessa möjligheter.

5. INTRESSETER

Medveten och planerad naturresursutvinning för gruvor, vattenkraft eller ändrad markanvändning liksom politiska gränskonflikter och interna maktstrider har under lång tid tvingat människor och samhällen att flytta. I framtiden kommer klimatförändringen att vara en vanlig orsak till sådana flyttningar. De flesta människor som drabbas av detta har en önskan att de påtvingade förändringarna ska ske under planerade förhållanden och att det ska finnas utrymme för dialog hur förflyttningarna ska genomföras.

Konkret och nära gäller det situationen i Kiruna och Malmberget där såväl befolkning som myndigheter och näringsliv har ett behov av att vara delaktiga. Det gäller såväl stillande av oro, underlag för strukturell ordning som möjligheten att skapa affärsidéer. De prognostiserade klimatförändringarna pekar tydligt ut områden i Sverige som har förestående problem. De låglänta delarna av Falsterbonäset liksom Kristianstadsbäckenet och Byälven / Arvika uppströms Väneren är områden med stora översvämningrisker direkt kopplade till ett klimat med havsytehöjningar och ökad vinternederbörd i form av regn. Även Göteborgs centrala delar är i riskzonen.

I arbetet med att bygga verksamheten ingår att knyta näringslivsintressen till sig. Detta skall ske för att få förankring och partner bland andra intressen än de offentliga både ur finansieringsskäl och för att skapa fler kanaler ut mot framtida uppdragsgivare.

Även universitet och högskolor är viktiga intressenter i sammanhanget för att kunna bidra med kunskap och forskning men även hämta genom centrats kontaktnät.

Bland de näringsgrenar som intresserat sig för effekterna av större samhällsomvandlingar är försäkringsbranschen. Inom det nordiska samarbetet har man under september 2009 fastlagt en gemensam avsiktsförklaring gällande hur anpassningar och förebyggande arbete ska kunna ske för att hantera effekterna av en klimatförändring. Den kunskaps- och erfarenhetsuppbyggnad som kommer att ske i Centrat bör vara av stort intresse från branschen.

Den kunskap som City Move Center initialt bygger upp från Kiruna- och Gällivareprocesserna är ett resultat från hur välorganiserade och jämförelsevis finansiellt starka länder hanterar uppkomna situationer. Kunskapen är dock applicerbar även i andra länder, kulturer och finansiella förutsättningar. Önskan om delaktighet från en drabbad befolkning är likvärdig oberoende av den enskilda personens ekonomiska eller sociala ställning. Då det till stora delar krävs såväl ekonomisk som kompetensmässig överföring till utvecklingsländerna för att planeringsmässigt motverka effekterna av de prognostiserade klimatförändringarna har City Move Center på sikt en funktion att fylla även internationellt.

I det nätverk som Centrat bygger upp är det viktigt att inkludera såväl "vänorter", universitet, FN- och EU-systemen, liksom relevanta internationella organisationer inom offentlighet och NGO's.

6. BEHOV AV RESURSER OCH KOMPETENSKRAV

Centrat bör initialt (2010) vara bemannat av minst 1.5 personer plus externt administrativt stöd. Det bedöms viktigt att Centrat har hög tillgänglighet på orten för att bygga förtroende. Dock kan man inte räkna med att all framtida expansion kommer att ske i Gällivare. De kompetenser som erfordras är mycket god kommunikativ förmåga, brett nätverk inom relevanta områden eller förmåga att snabbt bygga nätverk, djupare sakkunskap inom ett av områdena fysisk planering / stadsplanering, innovationssystem eller hållbar utveckling, vana att samverka med politiska system, klarsynthet gällande näringslivets villkor, kunskap om villkoren inom forskning och utveckling, förståelse för tjänstedesign som arbetssätt samt god engelska i tal och skrift.

Vid uppstart bör resurser finnas säkrade för första årets drift. Därefter 2011: Minst 2.0 personer, 2012: minst 2.0 personer. Utvecklingstakten är naturligtvis beroende av vilken legalitet som skapas kring Centrat och dess egen förmåga att i samverkan med andra skapa utvecklingsprojekt och "konkret verkstad".

En budget för att driva verksamheten enligt i denna rapport föreslagen modell skulle under de tre första åren erfordra en kostnadsbudget på min. 8.5 MSEK. Beräkningen bygger då på att verksamheten successivt startar under början av 2010 och har 1.5 personer i projektet efter 4-6 månader. Vid nyetablerad verksamhet finns naturligtvis alltid ett osäkerhetsmoment i vilken takt verksamheten kan växa när det sker i nära samspel med andra parter där ett beroende finns. Det finns anledning att se detta som en indikativ budget som årligen behöver ses över.

Kostnadsbudgeten är en minbudget:

	Pers inkl soc.avg	Antal pers.	OH-hyra,IT, mm	Resor, konf-deltag	Egen-prod konf o sem.	Utveckl. och konsult-arvode	Övrigt	
2010	900 000	1.3	200 000	75 000	100 000	1 100 000	125 000	2 500 000
2011	1 300 000	2.0	200 000	100 000	100 000	1 200 000	100 000	3 000 000
2012	1 300 000	2.0	200 000	100 000	100 000	1 200 000	100 000	3 000 000
2010 - 12								8 500 000

7. FINANSIERINGSFORM

7.1 Extern finansiering för Gällivareprocessen

City Move Center är beroende av extern finansiering. Initialt kan inte påräknas att Centrat helt finansieras med fakturerbara tjänster. Med ambitionen att verksamheten ska starta formellt tidigt år 2010 måste ansökningar i form av offentliga medel som regel lämnas in upp till ett halvt år innan. Ett antal utlysningar som bedöms lämpliga identifierades tidigt. De flesta offentliga utlysningar har krav på medfinansiering där projektets intressentmedel bekostar mellan 30 – 70%. Genom att "bygga projekt" på ett klokt sätt kan de egna medlen växlas upp i mer eller mindre hög grad i flera steg. På sätt kan den egna medfinansieringen hållas nere.

I de direkta efterarbetena till City Move Interdesign identifierades snabbt att för att City Move Center skulle kunna agera enligt den tidigt tänkta idén var det av avgörande betydelse att Gällivare kommuns planeringsprocess fick en nystart baserad på den entusiasm och de förhoppningar som närts i samhället efter workshopen.

Då Gällivare kommun inte hade tillgång till de medel i kommunen som erfordrades för att skriva ansökningar för att finansiera planeringsprocessen "togs den uppgiften in" i detta arbete, vars egentliga huvuduppgift var att föreslå modellen för City Move Center.

Det nu pågående projektet (avslutas 2009-12-31) City Move Interdesign är finansierat via uppväxlad intressentfinansiering inom EU's regionala utvecklingsfond Övre Norrland, delområde Regional attraktivitet. Övriga finansiärer var Gällivare Kommun, Länsstyrelsen, Regeringen och LKAB.

Till Tillväxtverkets nationella program för lokalt och regionalt tillväxtarbete med syfte att stimulera offentliga aktörer att öka näringslivets konkurrenskraft skrevs en mindre ansökan i maj 2009 för kommunens projekt Nya Gällivare. Efter en diskussion med Tillväxtverket framkom att det skulle vara lämpligare att rikta ansökan för planprocessen mot strukturfonden varför så skedde genom en större omarbetning och breddning av ansökan.

I augusti inlämnades den ansökan, Nya Gällivare, till strukturfonden med en total budget på 28 MSEK där beslutsdatum ligger i december 2009.

Ytterligare en mindre ansökan, 1.6 MSEK för Nya Gällivareprojektet har skrivits fram till Delegationen för Hållbara städer inom Miljödepartementet. Programmet ger stöd till skapandet av attraktiva och ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbara stadsmiljöer som kan vara förebilder. Viktiga moment är innovativa lösningar och nytänkande. Ett särskilt fokus ligger på minskningen av utsläpp av växthusgaser. Beslut om denna ansökan ges i december 2009, förutsatt att urvalsgranskningen i oktober klaras. Båda dessa projektansökningar är inlämnade med Gällivare kommun som huvudman och avser projektet Nya Gällivare.

I båda ansökningarna finns utrymme för köp av tjänster inom bl. a. gestaltning, innovation, programskrivning och hållbarhet. I en sådan upphandling kan City Move Center vara leverantör.

7.2 Finansieringsalternativ City Move Center

City Move Center med SVID som huvudman kommer på samma sätt som Nya Gällivareprojektet vara i huvudsak projektfinansierat via offentliga medel initialt. Över tid sker en förskjutning i den bilden, se fig 2 (sid 9) resp fig 3 (sid 12), så att en basfinansiering via projekt eller anslag successivt kan minska mot en ökad andel sålda och fakturerade tjänster. Mot projekt Nya Gällivare, och ev Nya Giron, bör en upphandling av kompetensstöd kunna medfinansiera Centrat. Det gäller speciellt de ansökta medlen hos Delegationen för hållbara städer vilka är tänkta att samverka med de medel som SVID har ansökt om från Miljömålsrådet gällande att nyttja miljömålet God bebyggd miljö som styrmodell i hållbarhetsarbetet. Beslut om denna ansökan erhålles senast i januari 2010. I och med att City Move Interdesign har skapat så pass stort intresse även långt utanför Gällivare – som t ex uppmärksamheten i budgetpropositionen 2010 – undersöks i vilken mån ett basanslag kan erhållas från nationell myndighetsnivå.

Även näringslivet ser de möjligheter och hot som finns i t ex klimatscenarierna och har intresse av att erfarenheter från stadsflyttprocesserna i Gällivare och Kiruna kan nyttjas i andra sammanhang. Näringslivet som intressenter i Centrat är en framtida viktig del av finansieringen liksom universitetens forskningsverksamhet.

7.3 Finansieringsbudget

Den förenklade kostnadsbudgeten för 2010 – 2012 är uppskattad till totalt min. 8.5 miljoner kr. Finansiering av detta är ej klart beroende på att potentiella finansiärer avvaktar denna rapport, hur Centrat avser att driva sin verksamhet. Arbetet med att lägga fast en finansieringsbudget kommer att fortsätta under hösten 2009. När första delar av finansieringen klarnar, gällande 2010, kan förarbeten sätta igång för att därefter kunna starta arbetet tidigt 2010 och på så sätt vara i takt med projektstarten av Nya Gällivare. Starten av City Move Center bör ej avvakta en utdragen process för att klara en treårsfinansiering då effekten blir att den viktiga interaktionen med Nya Gällivare då missas.

Intäktsbudgeten är att betrakta som en min. budget.

	Ansökningar	Offentligt anslag	Uppdrag från bl.a Nya Gällivare	
2010	400 000 ¹	1 200 000	900 000	2.500 000
2011	600 000 ²	1 200 000	1 200 000	3 000 000
2012	600 000 ³	1 200 000	1 200 000	3 000 000
2010 - 12				8 500 000

^{1/} Inlämnad ansökan från SVID till Miljömålsrådet

^{2-3/} Senare ansökningar, beroende av hur offentliga anslag kommer att vara utformade.

Ytterligare ansökningar för att finansiera City Move Center är beroende på utfallet av Gällivare kommuns ansökningar till strukturfonden för projekt Nya Gällivare respektive Delegationen för hållbara städer samt möjligheten att erhålla offentliga anslag.

8. NÄTVERK

Under arbetet med City Move Interdesign har ett stort intresse visats från många olika håll, nationellt och internationellt. Något direkt motsvarande initiativ som City Move Center är inte känt varför goda förutsättningar finns att, via det spektakulära i att "flytta en hel stad", bygga nätverket med olika grupperingar som har liknande processer sig förestående. Ett antal initiativ finns runt om i världen där personliga kontakter finns från gruppen kring City Move Interdesign. Exempel är think-tank *Moving Cities* i Beijing (www.movingcities.org), nätverket *Ongoing Dialogues on Permanent*

Resettlement i Colombia (ximegar@gmail.com) och det svenska samlingsbegreppet *Symbiocity* (www.symbiocity.se) som samlar svensk kompetens inom holistisk och hållbar stadsutveckling.

Vid ett antal svenska högskolor och universitet bedrivs forskning kring hållbart stadsbyggande ur en bred synvinkel. I City Move Centers nätverk är det viktigt att inkludera discipliner som inte alltid förknippas med stadsbyggnad. Centrals "värdegrund" tar tydligt utgångspunkt i brukarens behov och måste därför knyta till sig kunskap och erfarenheter som stödjer detta arbetssätt.

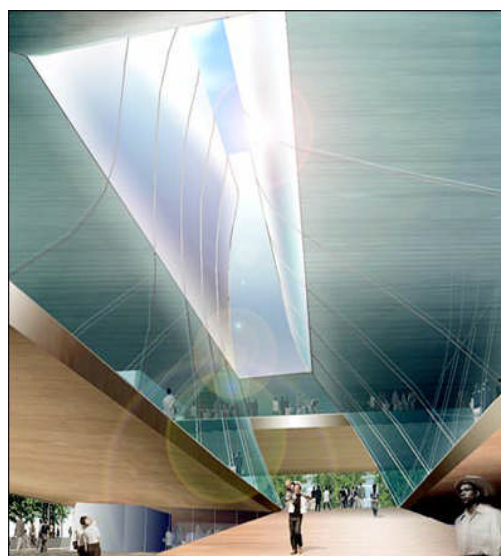
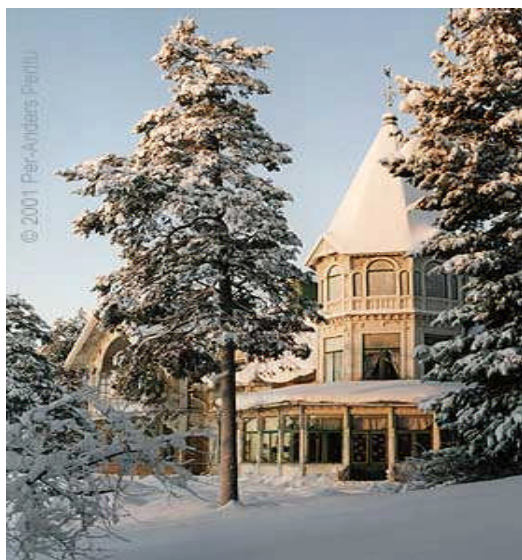
Näringslivets intresse för hållbarhetsfrågor är i stigande och vid ett flertal stadsomvandlings-/förnyelseprojekt där planprocessen "förmått tänka nytt" har det uppstått en spiraleffekt där offensivt näringsliv sökt nya affärsidéer. En liknande effekt kan förväntas i Gällivare där kombinationen av visions- och programskrivningsarbetet i Nya Gällivare och satsningen på City Move Center tillsammans skapar en intressant utvecklingsmiljö. På så sätt växer nätverket vidare. Detsamma gäller det offentliga planarbetet. Genom deltagande vid konferenser, seminarier och artiklar i fackpress samt övrig media kan nätverket successivt byggas ut.

9. LOKALISERING AV CENTRAT

City Move Center kommer att initialt arbeta med nära koppling till projektet Nya Gällivare. Inom Nya Gällivare tas visionen fram som Gällivare kommun kommer skall arbeta mot och här är medborgardialogen central. Av den anledningen är det i uppstartsläget viktigast att den processen är lätt nåbar och öppen i sitt arbetssätt. Centrats roll som kombinerad kunskapsgivare och erfarenhetsuppsamlare måste finnas fysiskt på rätt ställe vid rätt tillfälle, dvs när öppna aktiviteter sker i Malmberget / Gällivare ska Centrat vara representerat. Den dagliga fysiska placeringen är initialt inte lika viktig som att rätt kompetens knyts till Centrat. I och med att huvudmannskapet (initialt) ligger hos SVID måste olika praktiska aspekter styra den administrativa organiseringen. Den långsiktiga målsättningen är dock att City Move Center ska ha personal stationerad i Gällivare.

Då Gällivare kommun har en uttrycklig önskan att stadsomvandlingen skapar kort- och långsiktig attraktion vore det ett utsökt tillfälle att illustrera stadsomvandlingen med att länka de rivningshotade historiska bebyggelsevärdena i Malmberget med lockande modern estetik och i denna miljö låta stadsomvandlingen ha sitt centrum med "omvandlingskontoret", med arbetsplats, utställning och mötesplats. Dessutom tillgång till specialbibliotek, möteslokaler, turistbyrå mm.

Tillåt mig som utredare föreslå en kombination av Disponentvillans front och en estetiskt spännande funktionell baksida, här illustrerad via det norska arkitektkontoret Snøhettas arkitektur:

Ulf v Sydow
Utredare

På uppdrag av SVID, Stiftelsen Svensk Industridesign

BILAGA – KOMPLETTERANDE BAKGRUND

Den kommersiella och kommunala servicen i Malmberget har fått ett minskat underlag i takt med folkminskningen, vilket i hög grad påverkar förutsättningarna för samhället att leva vidare. Idag bor det ca 5 300 invånare i samhället vilket är samma antal som år 1900. År 1900 hade Gällivare ca 2000 invånare. Mellan åren 1960 – 1980 bodde drygt 10 000 invånare i Malmberget. Befolkningstalet höll sig konstant trots de omfattande rivningarna under 1970-talet. Från 1980 har befolkningen kontinuerligt minskat till dagens nivå. Rivningarna fortsatte i skiftet 1980 – 90-talet. År 1990 bodde 8 400 invånare i vardera Malmberget och Gällivare, därefter har Gällivare varit den befolkningsmässigt dominerande orten (trots att Malmberget vann höghuskampen med 2 – 1 i antalet höghus i tävlingen mellan de två egna kommunerna på 1950-talet).

Dagsaktuell fråga i Malmberget gäller brytningen av Fabianmalmen och det sk Elevhemsområdets utrymning bestående av ca 150 egnahem där fastighetsägarna har erbjudits olika alternativ från LKAB. Överenskommelser är träffade med samtliga fastighetsägare även om efterdyningsprocesser pågår i några fall. Erbjudandet gäller för dem som har att lämna området att i olika former få nytt boende i Mellanområdet eller att ekonomiskt ersättas för inlösen av fastigheten. Även brytningen av malmkroppen Printzsköld innebär att deformationsområdet kring Bolagsvägen och Norrbottensvägen utökas. Förbindelsen mellan västra och östra Malmberget – Bergmansgatan – dras om 2010 vilket är tidigare än beräknat.

När ett nytt område blir aktuellt för inlösen / utrymning uppkommer alltid nya gränsdragningar, det sk "staketet" där LKAB i vissa fall även löser in fastigheter på den icke direkt påverkade sidan. För att minska gränsdragningens påtaglighet pågår diskussioner om hur man bäst skapar en mjuk övergång från bebyggda områden till industriområde när deformationerna från gruvbrytningen utvidgas. Konceptet kallas Gruvstadsparken och ska innebära en utveckling där marken är tillgänglig även efter det att byggnader rivits eller flyttats. Bebyggelsen närmast deformationsområdena kommer därigenom att få en omgivning som bjuder på utomhusaktiviteter året runt och en acceptabel boendemiljö. Målet är att alla delar av samhällena ska förbli goda platser att bo på under den kommande stadsomvandlingen.

YTTERLIGARE EFFEKTER AV CITY MOVE INTERDESIGN 2009

Visions och bakgrundsdokumentet som överlämnades av Gällivare kommun till deltagarna i workshopen lyfte särskilt följande frågeställningar:

- Hur mår människor vid en sådan stor omvandling som i Gällivare? Hur ser de på sitt eget samhälle? Kan de känna trygghet vid så här stora förändringar?
- Hur får vi invånarna att känna delaktighet och påverka sin situation så att förändringsprocessen upplevs positivt?
- Hur behåller vi eller skapar vi ett välskött Malmberget under pågående stadsomvandling?
- Hur kan vi öka Gällivares attraktionskraft i samband med Malmbergets omvandling och höja trivselfaktorn för redan bofasta, de som flyttar inom

samhället och inflyttade?

Vidare lägger man fast en vision att:

Malmberget och Gällivare före, under och efter flytt ska vara trygga och attraktiva samhällen med trivsamt boendemiljö. Det är av särskild vikt att Malmberget inte fortsätter att förslummas och tappar sin betydelse som bostadsort under processen.

KOMPLETTERANDE OM VERKSAMHETENS FYRA HÖRNSTENAR

Verksamhet ”kommunikation”

City Move Interdesign identifierade betydelsen av kommunikation i processen runt flytten av Malmberget som oerhört viktig. Det är också viktigt som en del av hörnstenen attraktion och för att kunna nå kommunens vision om att människor ska vilja flytta och inte känna sig tvungna att flytta. Kommunikationen måste genomsyras av en tvåvägsprocess där det sker ett utbyte av tankar, åsikter, information. Informationsmöten av traditionellt snitt kan i stället skapa misstroende och bristande delaktighet. Även om det handlar om att informera om fattade beslut eller inriktningar är det viktigt med en öppen, lyssnande och förklarande attityd – att kommunikationen hålls levande.

De två huvudparterna LKAB och kommunen har ett utgångsläge som kan vara försvårande när det gäller att kommunicera / informera kring processen. Naturligtvis finns det en berättigad önskan från medborgare att kommunicera med direkt ansvariga i en fråga men samtidigt finns här partsintressen som gör att det alltid finns risk att möten ”pratas sönder” eller försvarspositioner uppstår. I och med starten av projekt Nya Gällivare hösten 2009 finns en plan för visionsframtagning baserat på medborgardialog. Detta kommer att ske inom projektet med stöd av ”co-design”, dvs där ingångsvärdena är att det finns många som definierar problemet – inte sällan i konflikt med varandra – olika mål, perspektiv och intressen råder. Visionsprocessen syftar till att de olika parterna konstruktivt ska bidra till en samsyn gällande Gällivares utveckling i samband med stadsflyttprocessen. Detta sker med anlitad extern kompetens.

Centrat fyller här en roll som extern kommunikatör och kunskapsbärare förutsatt att det lyckas erhålla allas förtroende och kan agera via trovärdighet. Denna position måste Centrat arbeta upp via sitt agerande där den initiala fasen är mycket viktig. En erhållen position enligt detta avlastar också LKAB och kommunen. Initialt bör rollen vara att ansvara för omvärldsbevakning inom hållbart stadsbyggande och förmedla detta till projekt Nya Gällivare och medborgare. De nationella miljömålen är här en viktig utgångspunkt och också en mätare av framgång. Centrats ägarbild styr förutsättningarna att nå framgång i detta. Ur ett medborgarperspektiv uppfattas sannolikt t ex kommunalt delägda bolag mer eller mindre likvärdigt med kommunen.

Centrats kommunikationsuppdrag är tudelat. Inomkommunalt i nära samverkan med LKAB och kommunen som förtroendebrygga främst gentemot medborgare samt externt mot såväl nationellt näringsliv, myndigheter som FoU. Även det internationella nätverket ska byggas ut men här är det inte samma typ av kommunikation utan snarare ett direkt kunskapsutbyte, eventuellt via ”vänorter” med likartad problembild – större samhällsliga förflyttningar där

boendemiljöer bryts upp. Vidare med organisationer, institut och myndigheter såsom t ex UN-HABITAT, SymbioCity, Movingcities, EU.

Verksamhet ”attraktion”

Attraktion uppnås genom en samverkan av många olika parametrar; Sociala aspekter såsom dynamisk arbetsmarknad, rikt och mångfacetterat kulturliv inkluderande alla åldersgrupper, trygghet och god service, estetik i byggande och utformning mm. Ekonomiska aspekter såsom attraktivt företagsklimat med smidiga etablerings- och expansionsmöjligheter, diversifierat näringsliv med närhet till kompletterande nyttor, kostnadseffektiv infrastruktur och kommunikationsvägar, konkurrenskraftiga kostnadsbild sett över tid. Slutligen den ekologiska aspekten inkluderande klimateffektivitet där naturresursutnyttjandets långsiktiga effektivitet, värnande av biologisk mångfald, inkluderande av ekosystemtjänster och kretsloppsanpassning i kombination med energieffektivitet är centrala delar.

Det finns en underliggande vilja hos större delen av befolkningen att leva miljömässigt hållbart men det finns för många svårigheter att definiera innebörden och det praktiska genomförandet av detta. Genom att redan i tidiga skeden planera en stadsomvandlingsprocess så att hållbarhetsaspekterna sammanfaller med en win-winsituation undviks målkonflikter. För att nå detta mål är kommunikation och dialog en viktig del i arbetet. Ett hållbarhetsarbete i planprocesser har två tidsaxlar att ta hänsyn till där den reella verkligheten i förhållandet mellan investering och drift ibland ”stör” det mer långsiktiga logiska hållbarhetsarbetet. I de fall de – för dagen kunskapsmässigt – optimala hållbarhetslösningarna inte får fullt genomslag är det mycket viktigt att förhindra att planprocessen låser fast samhället i svårjusterbara sämre lösningar. Det som inte görs optimalt idag måste vara möjligt att transformera via komplettering där avvecklingskostnaden av den initiala felinvesteringen måste minimeras. Exempel där detta har misslyckats är PCB och asbest i byggnader. Centrat har här en naturlig rådgivande roll i de kommunala planprocesserna.

Ytterligare en viktig aspekt som lätt kan upplevas som självklar och därmed förbises är den unicitet som uppnås genom att Centrat verkar och tar sin utgångspunkt i förhållanden som råder i kallt klimat. Den arktiska belägenheten ställer särskilda krav när det gäller hållbar utveckling som också kan vara applicerbara – betraktat som innovationssystem – i helt andra klimatzoner där drastiska omvärldsförändringar medför behov av större förflyttningar av samhällen.

Verksamhet ”organisation / kunskap”

Gällivare kommun, liksom de flesta kommuner av motsvarande storlek, har mycket begränsade planresurser då större planförändringar ska ske. De förändringar som är förestående i kommunen i och med den successiva utflyttningen från Malmberget kan inte hanteras på ett nöjaktigt sätt med de personella resurser som idag finns tillgängliga. Då en av hörnstenarna från Interdesign pekade ut betydelsen av attraktion för Gällivare / Malmberget krävs ett innovativt angreppssätt i den fortsatta planeringen. Vidare har kommunen i sin vision lyft fram att de i hela förnyelseprocessen vill eftersträva ett långsiktigt hållbart samhälle och ta tillvara naturens resurser. Med dessa, för en liten kommun, höga ambitioner vad gäller genomsyrande betoning av framåtsyftande fokus behövs kunskapsstillförsel. Eftersom det är en mix av kunskaper som behöver tillföras kan detta inte nås genom anställning av en eller annan person i kommunens regi. Dock är det viktigt att

kommunen säkrar beställarkompetens och förståelse av frågans vidd kopplat till visionen. Eftersom det inte är möjligt att etablera en kommunal organisation som besitter all denna kunskap kan City Move Centre parallellt bistå med denna kunskap genom nyttjande av ett brett nätverk inom näringsliv och forskning i kombination med egna och köpta tjänster.

Från kommunens sida, som planprocessägare, är det väsentligt att det finns en kvalificerad mottagarkompetens och en beslutsmässig beredskap att hantera den vidareförädling som sker via Centrat av det grundmaterial som levererats från kommunen. Kommunen bör via lagda uppdrag nyttja Centrat som leverantör av omvärldsbevakning i frågor gällande hållbart stadsbyggande i alla dess former, dvs såväl sakligt som kommunikationsmässigt. Genom Centrats fristående ställning finns bättre förutsättningar att omställningsarbetets miljömässiga dimensioner sker med legitimitet och erhåller omvärldens förtroende.

Alla innovativa processer måste ske under visst mått av frihetsgrader. Den ekonomiska verkligheten ska självfallet beaktas men den bör inte tillåtas sätta fasta ramar i de tidiga faserna. Med det inte sagt att det ska vara visionsverkstad utan verklighetsbaserad. Om man vill upprepa vad som är gjort många gånger om, finns hyfsat träffsäkra kalkylmodeller, men om visionen om hållbarhet och attraktion ska få genomslag kan investeringskostnader bli högre men å andra sidan kan drift bli lägre och intäktsidan, inklusive den indirekta, bli gynnsammare. Kommunalt politiskt mod och visionstänkande är nödvändigt vid alla processer där det traditionella lämnas. I ett flertal större städer i södra Sverige pågår nybyggnadsprocesser som marknadsförs som miljösmarta, hållbara, energisnåla etc och många av dessa har blivit PR-skapande besöksmål. För norra Sverige saknas denna typ av intresseväckande byggnader, undantaget Icehotel!

Visserligen är kommunen planprocessägare men betydelsen av nära samverkan med näringslivet på orten kan inte nog betonas. Primärt gäller det LKAB men såväl Boliden som övrigt näringsliv och offentlig sektor utanför kommunen gagnas av att tilliten i samhället gentemot kommun, landsting och stat är hög liksom att boendeortens attraktivitet för anställda, oavsett var de har sin anställning, är lockande och ger stolthet. Centrat har en roll att säkra att den miljömässiga aspekten gällande stadsomvandlingen också når näringsliv och entreprenörer via seminarier, platsdiskussioner mm. De erfarenheter som vinnas i denna dialog är en viktig del i Centrats vidareexport av kunskap.

Fysisk Planering

Lokaliseringen av en ny etablering måste göras för att tillfredsställa så många som möjligt av de som skall flytta. De som flyttar är både privatpersoner, näringsidkare och företag. Den kombinationen är viktig för ett levande samhälle. Minst lika viktigt är att låta ortens egenart även i framtiden återspegla den kultur, livsmönster som återreflekterar eller attraherar berörda personer. Byggnadsstil och stil måste förankras hos dem. Det finns många teorier och exempel på ny stadsplanering både i Sverige och utomlands. Det är därför av största vikt att Centrat tar till sig ett adekvat nätverk för att finna och kunna värdera de olika möjligheterna som kan komma i fråga. Centrat måste därför ha god kontakt med arkitekt/designinstitutioner och bra kopplingar till dessa yrkeskårer. För den regionala anpassningen av byggnationen måste därför kontakter knytas både till utbildnings/forskningsinstitutionerna i både Umeå och Luleå. Inriktningen på dessa institutionernas kompetens är olika men båda är intressanta för Gällivares framtid och därmed ingående i nätverket och intressentkretsen. Vidare anser vi att kontakterna med Lunds universitet är av största vikt för att bygga nya samhällen. Man har där även koppling till internationella organisationer inom det sk. New Urbanism.

Förutom husbyggnation bör man arbeta för att hitta riktlinjer och rekommendationer som kan tillämpas som rekommendationer för en lokal privat befolkning och näringsliv för att skapa homogena samhällen och belysa värdet av attraktionen i den fysiska miljön.

Kommunikationer och annan infrastruktur ingår även inom detta område. Detta är i Gällivares fall ovanligt betydelsefullt eftersom samhället är så präglad av snöskotrar och bilar. Andra alternativ bör undersökas.

YTTERLIGARE OM HÅLLBAR UTVECKLING ÖVER TID

Begreppet hållbarhet innefattar, enligt dagens synsätt, tre ben: ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet:

- Ekologisk hållbarhet, som handlar om att långsiktigt bevara vattnens, jordens och ekosystemens produktionsförmåga samt den biologiska mångfalden. I detta inkluderas att atmosfärens sammansättning inte förändras på ett sätt som leder till förändringar av levnadsbetingelserna idag eller för kommande generationer sett över hela ekosystemet.
- Social hållbarhet, som handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls.
- Ekonomisk hållbarhet, som handlar om att hushålla med mänskliga och materiella resurser på lång sikt likväl som att kostnader ses ur ett livscykelperspektiv vilket får till följd att det blir viktigt att hålla nere drift- och underhållskostnader.

För att en kommun som Gällivare ska uppfylla sina höga ambitioner – och enligt t ex FN tillika sin skyldighet manifesterat i den globala överenskommelsen kring Milleniemaålen – krävs att man till fullo accepterar och tar konsekvenserna av att en mångfald av kommunala beslut har en påverkan långt utanför kommunens administrativa område.

De hållbarhetsaspekter som är mest påtagliga i Gällivare / Malmbergets stadsförnyelse är att nå attraktivitet via planering /arkitektur, stadsförnyelse i befintliga områden samt efterfrågad boendefunktion på ett sätt där hög resurs- och energieffektivitet nås samtidigt som på sikt all tillförd energi är förnybar. Det innebär att det byggande som sker på 2010-talet ska vara fullt funktionellt år 2050 i förhållande till den nationella visionen. Enligt regeringens klimatproposition, mars 2009, ska inte några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären nås. Genom att vid nybyggnation idag bygga med energiåtgång långt under normen 130 kW/m² finns marginaler att klara skärpt kommande lagstiftning och beskattning vilket innebär att driftsfördelar på sikt kan kompensera högre investering initialt.

Vid t ex byggandet av området Västra hamnen i Malmö kommunicerades målet 100% förnybar energi vilket vid utvärderingar visat sig vara viktigt. Malmö går nu vidare och vid utbyggnaden av det nya området Hyllie är det hållbarhetsbudskap som kommuniceras "på väg mot klimatneutralitet". Gällivare har goda förutsättningar att skapa intresse – och attraktivitet – genom att på ett seriöst och genomtänkt sätt finna en överordnad hållbarhetsinriktning som blir drivkraften i stadsomvandlingen.

Vidare finns idag, och sannolikt många år framåt, stimulansbidrag för spjutspetsteknologi vilket förutom att skapa attraktivitet också kan lägga grund för framåtblickande lokalt näringsliv där en global marknad finns tillgänglig.

På samma sätt som vad gäller en litens kommun möjligheter att upprätthålla tillräcklig kapacitet i planfrågor vid större förändringar finns svårigheter att ta del av frontutvecklingen gällande hållbarhetsaspekter. Centrat kan via nätverk och egen kompetens bistå med detta.

De prognostiserade klimatförändringarna pekar tydligt ut områden i Sverige som har förestående problem. De låglänta delarna av Falsterbonäset liksom Kristianstadsbäckenet och Byälven / Arvika uppströms Vänern är områden med stora översvämningsrisker direkt kopplade till ett klimat med havsytehöjningar och ökad vinternederbörd i form av regn.

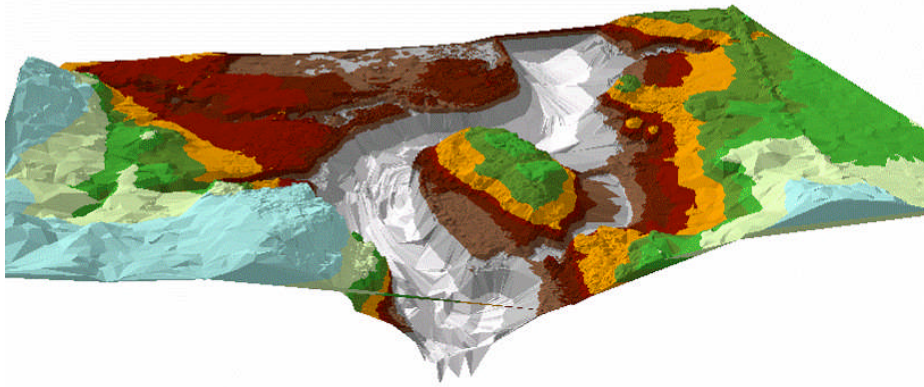

Fig 4.

Svenska riskområden för översvämningar vid prognosticerade klimat-förändringar/extremväder.

Top. Falsterbonäset

(källa: Statens geotekniska inst.)

Mitten. Kristianstadsbäckenet

Nederst. Höjdmodell Byälven

(källa: Karlstads universitet)

Utöver dessa direkt utpekade områden där kommunernas planeringsarbete ställs på framtida prov pekar klimat och sårbarhetsutredningen (SOU 2007:60) på ett flertal svenska områden där den nuvarande bebyggelsen är placerad i kommande utsatta lägen.

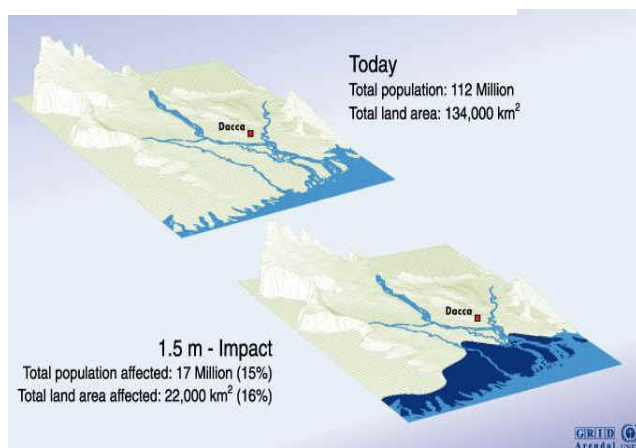
Internationellt är just översvämningar till följd av havsytehöjningar eller extremväder i form av stormvågor, tyfoner mm ett kommande mycket stort problem. Knappt 3 miljarder av jordens befolkning bor idag inom den kustzon, olika bred på olika ställen, som ligger i en direkt farozon för de prognostiserade klimatförändringarnas effekter. Detta drabbar till största delen länder och människor vars ekonomiska förutsättningar att förebygga katastrofer är mycket begränsade. I ett mer ekonomiskt välutrustat land som Nederländerna drabbar de prognostiserade havsytehöjningarna i kombination med ökade flöden i floderna en större del av de låglänta landet. I Bangladesh drabbas de fattigaste områdena i det vattensjuka deltalanden där även flodernas flöden sätter landet under vatten.

Överstromingsrisico Nederland

Fig 5.

Stora delar av Nederländerna (till vänster) liksom tätbefolkade delar av Bangladesh (nedan) riskerar att översvämmas om havsytehöjningarna inkl extremväder-effekter slår in

Beställare av utredningen:
SVID Stiftelsen Svensk Industridesign
Sveavägen 34
111 34 Stockholm

Claes Frössén, Projektledare City Move Interdesign
claes.frossen@svid.se

